

Sebapoňatie vo vzťahu k školskej začlenenosťi u žiakov základnej školy

Beáta Dvorská¹

Ema Lišková²

¹ Fakulta psychológie Paneurópskej vysokej školy; Tomášikova 20, Bratislava 820 02; beata.dvorska@paneurouni.com

² Fakulta psychológie Paneurópskej vysokej školy; Tomášikova 20, Bratislava 820 02

Grant: GAAA/2022/18

Název grantu: Rodičovská podpora a náročnosť a ich vzťah k húževnatosti dospievajúcich.

Oborové zaměření: AN - Psychologie

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Cieľom nasledujúceho príspevku je predstaviť výskum, kde sme zistovali, či existuje vzťah medzi sebapoňatím a školskou začlenenosťou a či existuje rozdiel v miere premenných z hľadiska pohlavia. Predkladaného výskumu sa zúčastnilo 145 participantov od 10 do 15 rokov. Ako meracie nástroje boli použité dotazníkové metódy, Dotazník sebapoňatia (DOS-18) pre sebapoňatie a Škála školskej začlenenosťi pre školskú začlenenosť. Zistenia preukázali vzťahy medzi dimenziami sebapoňatia a školskej začlenenosťi, kedy sociálne vylúčenie preukázalo negatívne vzťahy s dimenziami sebapoňatia a sociálna akceptácia vykazovala signifikantne pozitívne vzťahy. Komparačné podotázky ukázali štatisticky významný rozdiel v odolnosti voči úzkosti, kedy mužské pohlavie vykazovalo signifikantne vyššiu mieru.

Klíčová slova sebapoňatie, školská začlenenosť, pubescencia

1. ÚVOD

Sebapoňatie a pocity začlenenia zohrávajú dôležitú úlohu v rozvoji detí. Pre väčšinu detí je škola prostredie, kde najčastejšie prichádzajú do interakcií so svojimi rovesníkmi a stávajú sa tak súčasťou sociálnej skupiny, a preto by mala predstavovať osobne podporujúcu komunitu (Goodenow a Grady, 1993). Sociálne aspekty zo školských skúseností sa vytvárajú v komunite, kde sa deti učia, ako patriť (Allen a Kern, 2017). Podstatný vplyv na formovanie sebapoňatia dieťaťa majú významní ľudia v živote jednotlivca, najmä rodičia, súrodenci, rovesníci mimo školského prostredia, či spolužiaci a učitelia v škole (Balážová a Popelková, 2018). Závery, ktoré si podľa Balážová a Popelková (2016) dieťa vytvára ohľadom toho, ako ho vnímajú ľudia v jeho okolí, hrajú významnú rolu v tom, ako bude vnímať seba samého.

1.1 Sebapoňatie

Sebapoňatie hrá v psychológii veľmi podstatnú rolu (Dolejš et al., 2021) pretože ľudskej bytosti vždy zaujíma interpretácia seba samých. Podľa Bailey (2003) sebapoňatie sú vlastnosti prítomné v sebe samom. V najširšom zmysle môže byť sebapoňatie podľa Shavelson et al. (1976) definované ako vnímanie seba samého osobou. Vedomie seba a zážitok vlastného ja má množstvo rozličných podôb, od vlastnej percepcie seba až po hrdosť na seba samého (Výrost a Slaměník, 1997). Z definície Baumeister a

Bushman (2016) možno uviesť že, sebapoňatie je súbor presvedčení o sebe. Sebapoňatie vyjadruje komplexné sebapoznanie, ako človek vidí sám seba a za koho sa považuje (Orel et al., 2016). Dolejš et al. (2021) identifikoval 6 relevantných dimenzií, ktoré utvárajú sebapoňatie jedinca. Prvou je sociálna prispôsobivosť, čo znamená schopnosť vytvárať a udržiavať priateľstvo podľa norem rovesníckej skupiny. Bud' je problematické správanie priatelia alebo popreté sociálnej skupinou (Dolejš et al., 2021). Kontakt s jednotlivcom, sociálne vzťahy a vzťahy v prostredí domova majú veľký vplyv na utváranie sebapoňatia. Druhou dimensiou je práca a štúdium, ktorá predstavuje ako jedinec vníma svoje schopnosti vzhľadom k školskému (pracovnému) prostrediu. Či je jedinec spokojný s vlastnými výkonmi, so svojou rolou v sociálnej skupine a či má jedinec ambície. Fyzický vzhľad predstavuje tretiu dimenziu, ktorá berie do úvahy zmenu tela v období pubescencie, spokojnosť s vlastným telom, čo predstavuje veľkú súčasť utvárania a vplyvu na sebapoňatie. Štvrtá dimenzia je odolnosť voči úzkosti a reflekтуje pocity ako smútok a obavy. Miera úzkosti hrá veľmi veľkú rolu v sociálnych situáciách spojených s vlastným životom jedinca a najmä v období pubescencie. Dimenzia obľubenosť v kolektíve je spojená so sociálnym fungovaním. Ide o vnímanie jedinca svojho vlastného postavenia v rámci kolektívu. Poslednou šiestou identifikovanou dimensiou je zmysel a sebarealizácia, ktorá vyjadruje zmysluplnosť vlastného bytia a sebarealizácie, to aké má jedinec pocity ohľadom využívania a kontroly sveta okolo seba a akú vieri má vo svoju budúcnosť.

1.2 Školská začlenenosť

Identity mladých ľudí sú formované miestami a takisto s nimi súvisia. Sú to rodiny, komunity, online priestory a školy. Školy možno chápať na jednej úrovni ako intenzívne interakčné, kde najdôležitejšou pracou je stať sa niekým (Wexler, 1992 in Brown et al., 2020). Sebapoňatie jedinca je dôležitým prvkom, ktorý formuje účasť a angažovanosť mladých ľudí v školách. Pocit začlenenosťi žiakov v škole alebo triede, predstavuje mieru toho, ako sa cítia osobne akceptovaní, rešpektovaní, začlenení a podporovaní inými – najmä učiteľmi a inými dospelými v školskom sociálnom prostredí, čo je veľmi dôležitý faktor a súčasť života (Goodenow a Grady, 1993), ako aj rešpekt voči osobnej autonómii žiaka ako jednotlivca (Goodenow, 1993). Postoje a predpoklady, ktoré učitelia prinášajú do školského priestoru, podľa Brown et al. (2020) ovplyvňujú to, ako sa žiaci a ich rodiny vidia, čím a kým môžu byť a kam ich cesta stať sa niekým môže viesť. V mnohých ohľadoch je to ale vždy

formované osobami v interakciách v sociálnych, symbolických a materiálnych priestoroch a miestach, ktoré obývajú a ktorými sa pohybujú. Tieto miesta môžu zahŕňať aj pocity odpojenia, vystavenie sa šikanovaniu, užívaniu drog a alkoholu, domácomu násiliu a rastúcej vzdialenosťi od seba. Začlenenosť znamená prispôsobiť sa očakávaniam, najmä ak sa jedná o to, ako sa žiaci zapájajú v školách (Brown et al., 2020). Vďaka začlenenosťi a podpore si žiaci podľa Goodenow (1993) osvojujú stabilnejsie pohľady či už na svoje schopnosti, tak aj v iných dimenziach seba samých.

Výskumný cieľ, výskumné otázky a hypotézy

Cieľom výskumu je zistiť, či existuje vzťah medzi sebapoňatím a školskou začlenenosťou u žiakov základnej školy. Tiež chceme zistiť, či existuje rozdiel v mieri sebapoňatia a mieri školskej začlenenosťi z hľadiska pohlavia.

Korelačné výskumné otázky

VO1: Existuje vzťah medzi mierou sebapoňatia a mierou školskej začlenenosťi?

VO2: Existuje vzťah medzi subškálami školskej začlenenosťi (sociálne vylúčenie, sociálna akceptácia) a dimenziami sebapoňatia (sociálna prispôsobivosť, práca a štúdium, fyzický výzor, odolnosť voči úzkosti, oblúbenosť v kolektíve, zmysel a sebarealizácia)?

Komparačné výskumné otázky

VO3: Existuje rozdiel v mieri sebapoňatia z hľadiska pohlavia?

VO4: Existuje rozdiel v dimenziach sebapoňatia z hľadiska pohlavia?

VO5: Existuje rozdiel v subškáloch školskej začlenenosťi z hľadiska pohlavia?

VH1: Predpokladáme, že dievčatá vykazujú väčšiu úroveň školskej začlenenosťi ako chlapci (Allen et al., 2018).

2. METÓDY

2.1 Populácia a výskumný súbor

Výskumný súbor pozostáva zo 145 žiakov základnej školy 5. – 9. ročníka, vo veku od 10 do 15 rokov. Návratnosť dotazníkov pozostávala od 167 participantov, ale z dôvodu neúplného vyplnenia dotazníkov sme ich z výskumu vyradili. Mužské pohlavie predstavuje 48,3% (N = 70) výskumného súboru a ženské pohlavie 51,7% (N = 75). Vekový priemer vzorky bol 12,03 rokov.

2.2 Metódy zberu dát

2.2.3 Dotazník sebapoňatia (DOS-18)

V našom výskume sme použili ako jednu z metód Dotazník sebapoňatia (DOS-18) v skrátenej verzii s 18 položkami. Pôvodná verzia obsahuje 36 položiek a je v českom jazyku. My sme predkladali participantom preloženú verziu doc. PhDr. Michala Čerešníka, PhD. do slovenského jazyka. Dotazník obsahuje 6 dimenzií: sociálna prispôsobivosť, práca a štúdium, fyzický výzor, odolnosť voči úzkosti, oblúbenosť v kolektíve, zmysel a sebarealizácia. Odpovede participanti zaznamenávali na štvorstupňovej škále: rozhodne nesúhlasím, nesúhlasím, súhlasím, rozhodne súhlasím. Položky reflektovali témy ako spolužitie v rámci rodiny, fungovanie v profesijnom či študijnom živote, telesné sebapojmky, vyrovnané prežívanie, prijímanie sociálnym okolím mimo rodinu, šťastie a spokojnosť a vnímaný presah a zmysluplnosť existencie (Dolejš et al., 2021).

2.2.4 Škála školskej začlenenosťi

Škála školskej začlenenosťi, ktorej autori sú Arslan a Duru (2016) sme využili v preloženej verzii od Mgr. Silvii Majerčákovej Albertovej, M. A., PhD., (2021). Táto škála obsahuje 10 položiek, ktoré sú príslušné dvom subškálam: sociálne vylúčenie a sociálna akceptácia. Participanti odpovedajú na štvorstupňovej škále: takmer nikdy, niekedy, často, takmer vždy. Cieľom Škály školskej začlenenosťi je overiť krátke self-reportové opatrenie na hodnotenie pocitu spolupatričnosti študentov k škole (Arslan a Duru, 2016). Miera Škály školskej začlenenosťi a subškály korelujú s mierami prepojenosti so školou, radostou z učenia, účelu vzdelávania, akademickej sebaúčinnosti a celkovej subjektívnej pohody.

Reliabilitu použitých metód sme overovali prostredníctvom Cronbachovej alfy. Vnútorná konzistencia Dotazníka sebapoňatia (DOS-18) považujeme ako dostatočnú ($\alpha = 0,818$) ako Škály školskej začlenenosťi ($\alpha = 0,745$).

3. VÝSLEDKY

Základné štatistické údaje pre premennú sebapoňatie a jej dimenzií uvádzame v Tabuľke 1. Celkové skóre predstavuje celkové sebapoňatie, ktoré čím je vyššie, tým je pozitívnejšie sebapoňatie participantu. Celkové skóre získané v Škále školskej začlenenosťi predstavuje mieru začlenenosťi, ktorá čím je vyššie, tým je väčšia školská začlenenosť participantu. Deskriptívnu tabuľku pre túto premennú uvádzame v Tabuľke 2.

Tabuľka 1: Základné štatistické údaje dimenzií a celkového skóre sebapoňatia podľa Dotazníka sebapoňatia (DOS-18)

	N	M	SD	Mdn	Min	Max	Kurt	Skw
Sebapoňacie	145	49,83	7,47	50,00	29,00	67,00	-,10	-,31
Sociálne prispôsobenie	145	8,85	1,66	9,00	4,00	12,00	,15	-,18
Práca a štúdium	145	8,88	1,68	9,00	3,00	12,00	,18	-,44
Fyzický výzor	145	8,29	2,29	9,00	3,00	12,00	-,12	-,70
Odolnosť voči úzkosti	145	8,51	2,25	6,00	3,00	12,00	-,64	,17
Obľúbenosť v kolektíve	145	8,79	1,86	9,00	3,00	12,00	,19	-,42
Zmysel a sebarealizácia	145	8,52	1,90	9,00	3,00	12,00	-,12	-,27

Vysvetlivky: N – počet respondentov, Mean – priemerná hodnota, SD – smerodajná odchýlka, Mdn – medián, Min – minimálna hodnota, Max – maximálna hodnota, Kurt – špicatosť, Skw – šikmost

Tabuľka 2: Základné štatistické údaje Škály školskej začlenenosťi a jej subškál

	N	M	SD	Mdn	Min	Max	Kurt	Skw
Školská začlenenosť	145	29,32	5,36	30,00	13,00	38,00	-,16	-,42
Sociálne vylúčenie	145	16,19	2,85	8,00	7,00	20,00	,89	-,93
Sociálna akceptácia	145	13,12	3,46	13,00	5,00	19,00	-,71	-,22

Vysvetlivky: N – počet respondentov, Mean – priemerná hodnota, SD – smerodajná odchýlka, Mdn – medián, Kurtosis – špicatosť, Skewness – šikmost, Min – minimálna hodnota, Max – maximálna hodnota, Kurt – špicatosť, Skw – šikmost

VO1: Existuje vzťah medzi mierou sebapoňatím a mierou školskej začlenenosťi?

Výsledky ukázali hodnotu Spearmanovo korelačného koeficienta 0,610, čo značí silný pozitívny vzťah a preto môžeme hovoriť o štatisticky významnom vzťahu ($r_s = 0,610, p < 0,001$) medzi mierou sebapoňatia a mierou školskej začlenenosťi (Tabuľka 3). Tento vzťah je silný a pozitívny, čo znamená, že čím má respondent

vyššiu mieru sebapoňatia, tým má vyššiu mieru školskej začlenenosťi.

Tabuľka 3: Korelácia medzi mierou sebapoňatia a mierou školskej začlenenosťi

Meranie vzťahu	N	r_s	p
Miera sebapoňatia a miera školskej začlenenosťi	145	0,610	<0,001

Vysvetlivky: N – počet respondentov, r_s – Spearmanov korelačný koeficient, p – p-hodnota

VO2: Existuje vzťah medzi subškálami školskej začlenenosťi (sociálne vylúčenie, sociálna akceptácia) a dimenziami sebapoňatia (sociálna prispôsobivost', práca a štúdium, fyzický výzor, odolnosť voči úzkosti, obľúbenosť v kolektíve, zmysel a sebarealizácia)?

Medzi dimenziami a subškálami sme preukázali vzťah. Korelácie medzi dimenziami a subškálami značia stredne silný vzťah a uvádzame ich v Tabuľke 4. Medzi sociálnym vylúčením a dimenziami sebapoňatia existujú negatívne vzťahy a medzi sociálnou akceptáciou a dimenziami sebapoňatia existujú signifikantne pozitívne vzťahy. Vzťahy sú štatisticky významné ($p<0,001$).

VO3: Existuje rozdiel v miere sebapoňatia z hľadiska pohlavia?

Štatistickou analýzou rozdielov medzi mužským a ženským pohlavím v miere sebapoňatia sme zistili, že muži dosahujú vyššiu mieru sebapoňatia ($M=50,39$; $SD=7,04$) v porovnaní so ženami ($M=49,32$; $SD=7,87$). Tento rozdiel však nie je štatisticky významný.

VO4: Existuje rozdiel v dimenziách sebapoňatia z hľadiska pohlavia?

Medzi

rozdílmi v dimenziach sebapoňatia vzhľadom na pohlavie existujú signifikantné rozdiely medzi mužmi a ženami v dimenzií *Odolnosť voči úzkosti* ($p=0,012$). Muži dosahujú signifikantne vyššiu mieru tejto dimenzie, oproti ženám. Pri ostatných dimenziách neexistuje štatisticky významný rozdiel. Rozdiel medzi skupinami je zanedbateľný. Výsledky uvádzame v Tabuľke 5.

Tabuľka 4: Korelácie medzi dimenziami sebapoňatia a subškálami školskej začlenenosťi

		Sociálne vylúčenie	Sociálna akceptácia
Sociálne prispôsobenie	r_s	-0,429	0,297
	p	<0,001	<0,001
	N	145	145
Práca a štúdium	r_s	-0,191	0,294
	p	0,022	<0,001
	N	145	145
Fyzický výzor	r_s	-0,400	0,339
	p	<0,001	<0,001
	N	145	145
Odolnosť voči úzkosti	r_s	-0,341	0,235
	p	<0,001	0,004
	N	145	145
Oblúbenosť v kolektíve	r_s	-0,555	0,460
	p	<0,001	<0,001
	N	145	145
Zmysel a sebarealizácia	r_s	-0,278	0,321
	p	0,001	<0,001
	N	145	145

Vysvetlivky: N – počet respondentov, r_s – Spearmanov korelačný koeficient, p – p-hodnota

Tabuľka 5: Komparácie dimenzií sebapoňatia z hľadiska pohlavia

Dimenzie sebapoňatia	Pohlavie	N	M	SD	Mdn	p
Sociálne prispôsobenie	Muži	70	8,80	1,77	9,00	0,725
	Ženy	75	8,89	7,56	8,00	
Práca a štúdium	Muži	70	8,66	1,89	9,00	0,105
	Ženy	75	9,09	1,44	8,00	
Fyzický výzor	Muži	70	8,56	2,03	9,00	0,438
	Ženy	75	8,08	2,50	8,00	
Odolnosť voči úzkosti	Muži	70	7,00	2,19	9,00	0,012
	Ženy	75	6,07	2,24	8,00	
Oblúbenosť v kolektíve	Muži	70	8,90	1,93	9,00	0,437
	Ženy	75	8,68	1,79	8,00	
Zmysel a sebarealizácia	Muži	70	8,53	1,93	9,00	0,885
	Ženy	75	8,51	1,88	8,00	

Vysvetlivky: N – počet respondentov, M – priemer, SD – smerodajná odchýlka, Mdn – medián, p – p-hodnota

VO5: Existuje rozdiel v subškálach školskej začlenenosťi z hľadiska pohlavia?

Medzi chlapcami a dievčatami v subškálach školskej začlenenosťi sme zistili, že nejde o signifikantné rozdiely. Medzi skupinami neexistuje štatisticky významný rozdiel ani v jednej mieri. V subškále sociálne vylúčenie ($p=0,475$) a v subškále sociálna akceptácia ($p=0,863$). Rozdiel medzi subškálami z hľadiska pohlavia je zanedbateľný pre sociálne vylúčenie ($r_m=0,06$) a sociálnu akceptáciu ($r_m=0,01$).

VH1: Predpokladáme, že dievčatá vykazujú väčšiu úroveň školskej začlenenosťi ako chlapci (Allen et al., 2018).

Pri verifikácii VH1 p-hodnota vyšla vysoká ($p=0,582$) a teda sme nezistili súvis medzi mužmi a ženami v miere školskej začlenenosťi (Tabuľka 6). Rozdiel medzi skupinami je zanedbateľný ($r_m=0,05$) a preto nepotvrdzujeme túto hypotézu.

Tabuľka 6: Komparácia miery školskej začlenenosťi z hľadiska pohlavia

Pohlavie	N	M	SD	Mdn	p
Muži	70	29,13	4,82	29,00	0,582
Ženy	75	29,49	5,85	30,00	

Vysvetlivky: N – počet respondentov, M – priemer, SD – smerodajná odchýlka, Mdn - medián, p – p-hodnota

4. DISKUSIA

Cieľom výskumu bolo zistiť, či existuje vzťah medzi sebapoňatím a školskou začlenenosťou u žiakov základnej školy. Tiež sme chceli zistiť, či existuje rozdiel v miere sebapoňatia a miere školskej začlenenosťi z hľadiska pohlavia. V prvej výskumnej otázke sme sa pýtali, či existuje vzťah medzi mierou sebapoňatia a mierou školskej začlenenosťi. Medzi týmito dvoma premennými sme zistili silný pozitívny vzťah, čo značí, že čím má respondent vyššiu mieru sebapoňatia, tým má vyššiu mieru školskej začlenenosťi. V spomínaných výskumoch bol potvrdený vplyv školského začlenenia na sebapoňatie žiakov, kedy pocit začlenenia pozitívne plýva na samotný seba obraz žiaka a žiaci, ktorý majú lepšie vzťahy na školách majú vyššie pozitívne sebavedomie (Sarkova et al, 2015). „Dobré medziľudske vzťahy so sebou prinášajú psychosociálne výhody a zabraňujú možným škodám v období dospievania“ (Ďuricová a Stuchlá, 2022, s. 99). Zisťovanie vzťahov medzi jednotlivými dimenziami sebapoňatia a subškálami školskej začlenenosťi (VO2) preukázal vzťah. Medzi sociálnym vylúčením a dimenziami sebapoňatia sme zistili negatívne vzťahy, čo potvrdzuje, že pocit vylúčenia a neakceptácie v dôsledku môže mať negatívny vplyv na celkové sebapoňatie dieťaťa (Vandell a Hembree, 1982) a opakované a dlhodobé odmietanie jednotlivca, môže mať negatívny vplyv na jeho seba obraz (Sokolová, 2017). Medzi sociálnou akceptáciou a dimenziami sebapoňatia sme zistili pozitívne vzťahy.

Pocit začlenenia a akceptácie, ako sme spomíinali, môže podľa Arslan a Duru (2016) súvisieť s pocitom komfortu byť sám sebou, zároveň aj ovplyvňuje nás seba obraz, a pocit akceptácie je rozhodujúci pre úspech dospevajúceho (Van Ryzik et al., 2007). V tretej výskumnej otázke sme zisťovali rozdiel v miere sebapoňatia z hľadiska pohlavia. V našich zisteniach participanti mužského pohlavia vykazovali vyššiu mieru sebapoňatia v porovnaní so ženami, ale nebol zistený štatisticky významný rozdiel. Rozdiel však z hľadiska pohlavia bol signifikantný v dimenzii sebapoňatia a to v odolnosti voči úzkosti. Participanti mužského pohlavia v tejto dimenzii vykazovali vyššiu mieru ako participantky ženského pohlavia. Čo znamená, že ženské pohlavie vykazuje nižšiu mieru odolnosti, býva častejšie nervózne, robí si starosti a máva častejšie obavy. Vysvetlením tohto zistenia môže predstavovať fakt, že dospevajúci môžu mať sociálny strach. Môžu mať obavy z toho, ako vyzerajú alebo či zapadnú medzi svojich rovesníkov (Lyness, 2018) a čo si o nich myslia. Podľa štúdie Baerman et al. (2006) dievčatá v dospevajúcom období majú tendenciu byť viac nespokojné so svojím telom ako chlapci. Na základe niekoľkých štúdií, ktoré spomína Allen et al. (2018), bolo zistené, že ženské pohlavie vykazuje vyššiu mieru školskej začlenenosť ako mužské. My sme v našom výskume nezistili takýto rozdiel, a tieto skupiny vykazovali školskú začlenenosť rovnakú. VH1 nebola potvrdená.

4.1 Limity

Limitom tohto výskumu považujeme nedostatočnú reliabilitu niektorých dimenzií Dotazníka sebapoňatia (DOS-18) a subškály Škály školskej začlenenosťi. Odobratie položky z dimenzií by reliabilitu nezlepšilo, takže sme nepovažovali za vhodné odobratie položiek alebo celých dimenzií a jednej subškály. Druhým limitom považujeme participantov len z jednej základnej školy. Takisto by limit tohto výskumu mohlo predstavovať nerovnomerné zastúpenie participantov z hľadiska veku a ročníkov.

Zdroje

- Allen, K. A., & Kern, M. L. (2017). School Belonging in Adolescents. *SpringerBriefs in School Psychology*.
- Allen, K. A., Kern, M. L., Vella-Brodrick, D., Hattie, J., & Waters, L. (2018). What Schools Need to Know About Fostering School Belonging: a Meta-analysis. *Educational Psychology Review* 30(1), 1-34. <https://doi.org/10.1007/s10648-016-9389-8>
- Arslan , G. (2021). School belongingness, well-being, and mental health among adolescents: exploring the role of loneliness. *Australian Journal of Psychology*, 73(1), 70-80.
- Arslan, G., & Duru, E. (2016). Initial Development and Validation of the School Belongingness Scale. *Springer*. DOI 10.1007/s12187-016-9414-y
- Baerman, S. K., Presnell, K., Martinez, E., & Stice, E. (2006). The Skinny on Body Dissatisfaction: A Longitudinal Study of Adolescent Girls and Boys. *Journal of Youth and Adolescence* 35(2), 229-241.
- Bailey, J. A. (2003). Self-image, self-concept, and self-identity revisited. *Journal of the National Medical Association* 95(5), 181-186.
- Balážová, M., & Popelková, M. (2018). Školské sebapoňatie a kvalita interpersonálnych vzťahov adolescenta. *Psychologie a její kontexty* 9(1), 29-40. https://www.researchgate.net/publication/329310496_Skolske_sebaponatvie_a_kvalita_interpersonalnych_vztahov_adolescenta_Academic_self-concept_and_quality_of_interpersonal_relationships_of_adolescent
- Baumeister, R. F., & Bushman, B. (2016). Social Psychology and Human Nature. *Cengage Learning EMEA*.
- Brown, S., Kelly, P., & Phillips, S. K. (2020). Belonging, Identity, Time and Young People's Engagement in the Middle Years of School. *Palgrave Pivot*. DOI:10.1007/978-3-030-52302-2
- Dolejš, M., Dostál, D., Obereignerú, R., Orel, M., & Kňažek, G. (2021). *Dotazník sebopojetí (DOS-18)*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Đuricová, L. & Stuchlá, M. (2022). Sebapoňatie adolescenta v kontexte sociálneho začlenenia a aktivity na sociálnych sietiach in Gajdošová, E. (Ed.). *Pozitívna psychológia pre pozitívny život: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie* (pp. 94-103). Paneurópska vysoká škola. https://www.researchgate.net/profile/Eva-Klanduchova/publication/358357462_Psychologicke_a_behavioralne_aspektky_na_dvahy_a_obezity_a_moznosti_ich_terapie_a_manazmentu_pro_strednictvom_psychologickej_intervencii/links/61fd9321a7d76d0f08c00cac/Psychologicke-a-behavioralne-aspektky-nadvahy-a-obezity-a-moznosti-ich-terapie-a-manazmentu-prostrednictvom-psychologickej-intervencii.pdf#page=93
- Goodenow, C. (1993). Classroom Belonging among Early Adolescent Students. *The Journal of Early Adolescence* 13(1), 21-43. DOI: 10.1177/0272431693013001002
- Goodenow, C., & Grady, K. E. (1993). The Relationship of School Belonging and Friends' Values to Academic Motivation Among Urban Adolescent Students. *The Journal of Experimental Education*, 62(1), 60-71. DOI: 10.1080/00220973.1993.9943831
- Lyness, D. (2018). Normal Childhood Fears. *Nemours Kids Health*. <https://kidshealth.org/en/parents/anxiety.html>
- Orel, M., Obereignerú, R., & Mentel, A. (2016). *Vybrané aspekty sebopojetí dětí a adolescentů* (1st ed.). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Sarkova, M., Bacikova-Sleskova, M., Madarasova Geckova, A., Katreniakova, Z., van den Heuvel, W., & van Dijk, J. P. (2014). Adolescents' psychological well-being and self-esteem in the context of relationships at school. *Educational Research* 56(4), 367-378. DOI:10.1080/00131881.2014.965556
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, G. C. (1976). *Self-Concept: Validation of Construct Interpretations*. Review of Educational Research 46(3), 407-441. DOI: 10.3102/00346543046003407
- Sokolová, L. (2017). CITLIVOSŤ NA SOCIÁLNE ODMIETANIE U DETÍ ŠKOLSKÉHO VEKU. *Školský psychológ / Školní psycholog* 18(1), 2017, 161-167. <https://journals.muni.cz/skolnipsycholog/article/view/12198/10626>
- Vandell, D. L., & Hembree, S. E. (1982). Peer Social Status and Friendship: Independent Contributors to Children's Social and Academic Adjustment. *Merill-Palmer Quarterly*, 40(4), 461-477. https://www.researchgate.net/publication/232486633_Peer_social_status_and_friendship_Independent_contributors_to_children%27s_social_and_academic_adjustment
- Van Ryzin, M. J., Gravely, A. A., & Roseth, C. J. (2009). Autonomy, Belongingness, and Engagement in School as Contributors to Adolescent Psychological Well-Being. *J Youth Adolescence* 38, 1-12. DOI:10.1007/s10964-007-9257-4
- Výrost, J., Slaměník, I., & Sollárové, E. (2019). *Sociální psychologie* (1st ed.). Grada Publishing a. s.